

New-Yorgis 19 . okt. 1977

Kallis hr. Rajamaa,

Mul on raskeid probleeme lahendada, milleks julgen paluda Teie nõuannet. Juba mõnda aega kestab "Vaba Eesti Sõnas" hr. E. Kärneri ja hr. L. Ruumeti vahel poleemika siinse täienduskooli, koolitoimkonna ja õpetajate koondise asutamise ümber. Neid kirjutisi lugedes selgub minule, et hr. Ruumetil on täiel määral õigus. Hr. Kärner alguses ei kuulunud üldse sellesse õpetajate rühma, kes olid töelised eelmainitud org. asutajad, ja nii on tema andmed puudulikud. Tema andmetel olevat hr. P. Saagpakk täienduskooli asutamise mõtte algataja ja ka selle tegelik ellu rakendaja. P. Saagpakk olevat pidanud ka kooli avamiseaktuse kõne. See ei vasta tõele. O. Parlo pidas selle kõne, millest on säilinud ka dokument.

Mina kirjutasin hr. Ruumetile, et tema andmed ajalehes on õiged. Nagu minu kirjast hr. Kärnerile näete, tõendan mina, et esimene koolimeeste koosolek peeti meie korteris, millest oli meil Olevi hilisematelgi aastatel juttu. See leidis aset a. 1950. Sellel koosolekul pandi kõigele, mis hiljem järgnes, alus. Otsustati ellu kutsuda täienduskool, koolitoimkond ja õpetajaid koondada. Sellest võtsid osa härrad Roos, Mägi, Ruumet, Koljo ja Parlo. Hr. Kärner ei taha aga sellest koosolekust midagi teada. Tema millegipärast puuab surnutest ja nende teenetest vaikida. See on kurb!

Lisan Teile siia kirja hr. Ruumeti vastuse minule. Samuti ka ära kirja kirjast, mille saatsin hr. Kärnerile. Need selgitavad Teile, kuidas siin need olukorrad on.

Hr. Ruumet avaldab oma kirjas soovi, et mina ajalehes töö jaluleseadmiseks kirjutaksin. Ma ei usu, et sellest oleks kasu. Kull algaks poleemika siis minuga. Mida arvate Teie ?

Kui keegi mõjuv isik, kes neid asju ~~saab~~ teab, võtaks sõna "VES-s", siis sellel kull võiks mõju olla. Oleksin kirjutanud hr. Koljole, kuid kuulsin üsna kindlast allikast, et tema kannatavat mälukaotuse all. Ja teised - on siit maailmast lahkunud! —

Vast ehk Teie, hr. Rajamaa, olete kõne all olevatest asjadest teadlik, kuna Olev oli Teiega üsna tihedas kirjavahetuses ja informeeris Teid avameelselt siinsetest sündmustest. Eriti neist, mis puudutasid eesti lastele emakeelse hariduse andmist. Samuti olite kirjavahetuses vist ka hr. Roosiga nagu seda pr. Roosilt kuulsin. Tõde peaks siiski avalikkusele ilmsiks tulema.

Lisan siia kirja ka Olevi aktusekõne konspektist koopias, mis võib Teile jääda. Samuti võib Teie kätte jääda ka hr. Ruumeti

2
12
kiri ja arakiri minu kirjast hr. Kärnerile.

Kirjutan Teile igaks ~~juuks~~ juhuks ka hr. L. Ruumeti aadressi :
640 FOREST AVE.

PALO ALTO, CALIF. 94301.

Palun vabandust, et Teid julgesin tulitada! Arvasin, et olete ka eelmainitud asjadest huvitatud, kuna need on ka Teie südamele lähedased.

Südamlike tervitustega

Teie

H. A. Park

P. S.

Minule jaab hr. Ruumeti kirjast arakiri. See kiri on ajaloolise väärtusega. Tema kirjutab selles sündmustest, mis siin tõeliselt aset leidis. Ta on ju veel ainus auvaarne ja tõeline järelejäänud Vundamendi rajaja siinsele emakeelsele haridushoonele.

Sama

RAC CONTENT
MADE IN U.S.A.
Caguna Bond

"Ammi"
~~~~~

PEM 13141-2 3
PR 10
Lisa 1

New-Yorgis 19.okt. 77

Armas hr. E. Karner,

Mul on väga kahju sellest polemikast, mis Teie ja hr. L. Ruumeti vahel on "Vaba Eesti Sõnas" aset leidnud. Teie, aatelised koolimehed, olete taotlenud ja taotlete samu sihte - eestikeelse hariduse andmist meie noortele.

Kuulsin, et olete soovinud minuga rääkida, niisiis otsustasin Teile kirjutada. Mina mäletan väga selgesti hr. Ruumeti poolt mainitud koosolekut a. 1950, mis leidis aset meie korteris. Tema kirjutas "Vaba Eesti Sõnas" (aug. 25, 1977) vastab täiel määral tööle. See oli õieti esimene sellelaadiline KOOLIMEESTE kokkutulek, kus arutleti emakeelse hariduse andmise vajadust EESTI LAPSELE. Otsustati ellu kutsuda täienduskool ja koolitöökond ning õpetajaid koondada. Mina jälgisin ka seda koosolekut, kuna endise seminari kasvandikuna olin ka ise väga huvitatud neist emakeelse säilitamise vajaduse küsimustest meie noortele. Et see koosolek peeti meie korteris ja et Olev hiljem valiti Ülemaailmse Eesti Ühingu Koolitöökonna esimeheks, olenes vist sellest, et tema oli USA tsooni viimaseks eesti koolide inspektoriks Saksamaal, mis oli üldiselt teada. Eelmäinitud koosolekust võtsid osa härrad A. Roos, L. Ruumet, K. Koljo, M. Mägi ja O. Parlo. Tean ka seda, et koosolekut juhatas Parlo ja et seda ka protokolliti. Kelle kätte see protokoll sai, seda ma ei tea. Juba aastate eest andsin sellelaadilised materjalid üle Olevi järglastele - hr. Mägilile ja Teile.

On ju õigus, et sarnad ei vaja enam maist au ja Olev ei tahtnud seda eluski olles. Ajaloo seisukohalt on aga sellel mainitud koosolekul siiski suur tähtsus. Ja mina olen selle koosoleku elavaks tunnistajaks. Sellest tähtsast sündmusest oli hilisematelgi aastatel meie kodus juttu.

Ka hr. Roosi teeneid pole esile tõstetud. Tema oli ju Õpetajate Koondise tegelik ellurakendaja ja ks selle juhataja kuni oma surmani. Samuti pole ka kuskil Teie kirjutistes mainitud, et O. P. valiti esimeseks ÜEÜK esimeheks, kelle õlgadel lasus täienduskoolidega kontakti-pidamise suur töö (nõuanded, aruanded jne.). Olen teadlik neist asjust, kuna isiklikult abistasin teda selles töös. Oleks ju üsna loomulik, et juubelite puhul mainitaks ka lahkunuid ja nende teeneid.

Lisan ka siia kirja koopias Olev Parlo aktusekõne konspektist BESTI TÄIENDUSKOOLI AVAMISEL, mis on tema käekirjaga kirjutatud. Usun, et see on ajaloolise tähtsusega dokument. Leidsin selle ühest tema kaustast.

Aktusekõne konspekti paberile on kirjutatud ka paari naisõpetaja nimed ja aadressid, mida ta arvatavasti sel aktusel hankis, kuna oli puudus õpetajate.

4

Koikide nende SUURTE KOOLIMEESTE nimed, kes taotlesid ja taotlevad
EESTI LAPSELE emakeelse hariduse andmist, tuleks kord kuldtähtedega
eestlaste ajalooveergudele kirjutada.

Loodan, et Teie ja hr. Ruumeti vahelised arusaamatused
lahenevad.

Heade soovide ja tervitustega

Teie L.-A. Parlo

BAO CONEINT
MADE IN U.S.A.
Gundlach & Co.

Aktusekõne 12. X 50.

Elu on dünaamiline, stliikumine, edasisammuv
nähtus. Selle loog ei tohi peatuda. Ei tohi
tekkida lünka meie rahva jalgel edasisammumisel
ajaloo arenil. Meie ei tohi olla sellena
lehtlaste põlvkond, kelle osaks või needusena
on katkestada meie rahva aastatuhandeid
kestnud jalgel ja mehist sammumist ajaloo
hümanismist kuni edasi plus lõpmatuks ula-
tuksse tulevikku. Meie ei tohi olla neist
õnnetustest hoolimata, mis meie rahvast on
rängalt tabanud, sellena viimseks lühiks
eriti rahva jalgel stsammumises oma suurima
eesmärgi — vabaduse poole, et selle riigi-
pöörde kestel ei kaoks lehtlaste nimi ~~st~~ soome-
ugri rahvaste keskel nagu on kadunud
liivlaste ja vadjalaste oma viimisel aasta-
viimendil.

Just emakeelse kool on ^{eriti rahva ajaloos} võlunud üheks
teguriks, mis ei ole loobunud meid võrduda
oma rahvusest. Seepärast on ^{meil} tänasel päeval
eriti rõõm kaasa dada eriti täienduskooli
avamisele kui rahvuslikult mõndumisele.

Mis on meie emakeelse täienduskooli
mõte? Millis on tema ülesanne?

Meie kodumaal õppisid meie lapsed laste-
riist ja algkoolist peale kuni ülikooli lõpetamiseni ^{kõik õppiaeg} emakeelse koolis. Nüüd käivad
aga eriti lapsed ameerika koolis kus tuleb võia
õppida võõras keeles ja kus püüduvad just
need ained, mis ^{ja selle kultuuriga} tihedustavad meie lapsi
meie kodumaaga. Seepärast ~~eriti~~ tahab
eriti täienduskool täita just seda
lünka. See oleks võrrepselt tutvumise
meie kõlarikse emakeelega ja meie kirjandusega,
muutab ja noori võrrepselt emale nende
entusiasmale lehtuiv meie enda elu proble-
emide üle. Noori tuleb tutvustada
ka meie ajalooga, eriti just ^{meie rahva} ~~meie~~ saager

line võitlustega rahaduse eest ja meie ^{riigile}ise-
seisuse saavutustega, oli ju selge, et meie
elus nagu ilusalt unenäos, mis old meie
reaalsus.

et ja meie kodumaa ^{mustendusega} ~~peale~~ tut-
mustama läps, et meie teadsime, kust me
olime tulnud ega unustame oma kodumaa
haljendavaid vassi ja väikseid metsakesi.

Eesti vana - Soomes viisitorga ja jõeist.
Eest laul, mis võiks ühendada ja loob
koige elu elamusi.

Mängud - ühistunde loomine,
ühine kokkuvõtte.

Taandun, et see mõeldav teos on Eleri Parlo
kõnega kirjjutatud

Viiki - Anne Parlo
- Heleni kirjutasid.

Lydia Tröfeldt
Posti Meie

21 Schenck L. I. N. Y.

Helge Meelak

20 Adams Street

P. Washington, L. I. N. Y.

Pale Alto 4. sept. 1977

PEM 13141-2

PR 10

Lisa 3

Armas pr. Perle,

Oli tõsiselt hea meel. Teist
kirja saada ja eriti veel, et see olei
on mul tähtsaks tõendus ja tunnu-
tajaks, et ma ei ole ebaõigest E. Hämeri
ajalikes puudutused ja olei südamlik,
nagu need aset leidsid 2. te. eest, diete
valgustanud.

Olen, nagu oled, minu kirjutiste
tõttu Väike Eest Sõnas, olnud n. ö. kogu
all. Ooldase umbes nii, et E. Hämeri
tuntakse luguspeetud meheks, kes
töötab rahvusliku haridusala järelekooris
ja m., et veel teadnud alid ja n. e.
lühidalt antakse mõista, et mina olen
enimad. Viimases V. E. S. E. Hämer annab
veel mõista, et tema kirjutavad docu-
mentide järele, mis oleval usutavamad
määratustest.

Ma ei saa aru, mis on juhtunud E. Hämeriga

Funnea teda E. Veerasingi ajast, kuni ta
oli Veerenni tu. algusoli juhataja abi.
Tähtsime temaga noas New Yorgi Tõim-
dusnoolis 10a, tema abijuhatajana,
minijuhatajana. Ühusearmatusi meil
ei ole olnud.

Viimastel aastatel ta on naga hakanud
uastma L. Ruemets ja teiste Tõimdusnooli
asutajate nimisid, naga O. Parlo ja U. Mõlgi
Tallan tekkimisel mingi prof. P. Saagpanti
"kultus". Enne nooli 25. aastapäeva
ilmas ajalehes teade, et P. Saagpanti
olevat nooli asutamise algataja ja
tegelis läbiviija. Juhutisin tema tõhela-
panu sellele, et see ei ole õige. Ta
näitas mulle H. Holio kirja, kus
H. H. kirjutas, et tema olevat olnud
alguses lähemat aega noolijuka-
taja ja et P. Saagpanti olevat olnud
nooli asutamisest mõtte algataja
ja selle tegelise läbiviija. Ühtesin,
E. Härmevile, et see on täiesti vale.

Arvasin, et H. K. on mälu kaotanud,
kuulsin, et tal olewat kõrge vererõhk.

Kooli 25. aastapäeva centisel teadus-
taja pr. Paltso andis antise kõne
sõna „kooli asutamise mõttealgatajale
ja tegelikult selle mõtte läbiviijale
prof. P. Saagparr'ile.“ P. S. saagparril oli
häbematast nimetatud teeneid annas
võtta minu silma all, istusin esimeses
reas. Lõppsonas E. K. ütles, et enne
teada on olnud üks juhataja, keegi
nime ei nimetanud.

Minaul oli ülesanne teavitada N. Y. Eesti
Hr. - Õiguseu koguduse poolt. Alguses
ütlesin, et kes/kooli asutamise mõtte
algataja oli või kes oli selle tegelik
läbiviija on raske öelda. See oli pedago-
gide vahel sõne all, sellist kõneleht
lastevanemad. Ütlesin, et kõige lähem
on tõele, kui ütlen, et see oli kollektiiv-
ne algatus, millel kedagi erile tõsta
ei saa. Tahtsin jalgiga anda väinse
„pinni“ teadustajale ja antise kõneleajale.

Peale antakse tulin ära, nõu viisakale
ei läinud.

Minule hakkas see ajaloa võltsimise
võit tegema ja seepärast võtsin sõna ei jätke.

Märneri teate järgi ajalehes koos
avandisel pidas antakse kätte P. Saagparr.

Olin 90% kindel, et see P.S. ei ole, kuid
ei tulnud meelde, kes see oli. Nüüd on
see selge. On loomulik, et selle pidas
O. Parlo kui asutajate nimega esimees.

Kes oli Soeluse, kes 25 aastapöeva peale
kirjutus artikli ajalehes ei tea ja keegi
teadnud ~~saia~~ ka ei tea. Et keegi artik-
lit kirjutas, hõltsi minu esialgsele.
Nimetasin, et ma võiksin kaoli asutamisest
kirjutada, kuid selle peale ei reageeritud.

Selles artiklis sel ajal ekmevald
kaoli asutajaid lühemid nimetati,
lühemid aga mitte. Järele aga
oli loetud P. Saagparr, kes minu mõiste
nagu sellest üritusest osa ei võtnud,
või kui võttis, siis väga vähe.

Hei mul ei antakse ja tevis me,
süs kirjutan Teienduskooli ajaloo

nagu see sündmus aset leidis. Olensin
Teile väga tänulik, kui Teie on veel
mingeid materiale järel jäänud Vara-
lahkunud akinaasast, mis puutub
Täienduskooli, Originaalid jäävad
Teile mälestustena, kuid palun saata
arvuridjad. Arvuridjate kutsumine hea
meelega.

Mul on märkmeid, kuid nemale alust
end kaitsta ei saa. Mul oli mõte Teile
kirjutada, et oleks ka kollegilt teiselt
asjaosaliselt andmeid, keegi ei julgenud
Teid tülitada. Seda suurem annu tänu
ja heameel, et tegite seda annu algatusel.

Ma saatsin E. Härmale vastuse teema tein
artikli peale ajalehes. Ma ei tea kas seda
õnne trükitakse.

Mul on küsimus, kui ~~ma~~ ajalehes püüdnud
veel olukordi või segaseid andmeid
esile tuua, kas siis võin öelda, et minu
poolt tuodud andmed vastavad tõele,
mida võib toendada pr L. A. Parlo, kelle
kontoris pidasime koosolemeid ja mille
arvuridjate mälestusi ja märkmeid akinaasast

Meidugi olens kõigil suu kinni, kui
ilmus ajalehes Teie lühike teade,
et Teie isiklinnude mälestuste ja lüh-
kumud abiraasast järeljäänud
märkmete põhjal teiate, et VES, August
25, 1977 L. Ruumeti artiklist taadud
andmed kirjeldavad asjaolusid nii
nagu need aset leidid. Mõte võis alla
see, kuid sõnastus ehk teine.

Teile seda raske teha ja ma ei kirjuta
seda sellens, et aotan, et Teie seda teemsite.

Pragu näib olevat see tundetus, et kes
elavate hulgast lühkumud võis kes on pen-
sionist ja enam sootsuandlikust teost
osa ei võtta, nende nael arvavad, et
on müüalt seda teinud, et neistei taheta
teada, kõnelemata nende teemete hindamisest.

Pragu on veel L. Ruumet, kes tõstab hõlts
rademate eest, kui tema oleks ka lüh-
kumud, olensid tema nimi; O. Paydo, A. Roosi ja
M. Mõdigi nimed meie rahveeliku rasva-
tuse ja haaduse viljelemise alal radumud.
Sia juure lisaksin veel Eesti Haridus-
selti lühkumud erimehed F. Finnmann

ja J. Hanguist, kes meid igatsesid teatasid.
ja kelle teened ei ole kunagi nimetatud.

Minu teened on kirjutatud P. Saagssoni
arvete. Ma ei kannu mingid viha P. S. vastu
olime temaga sõbralikus vahelkorras.

Olen teinud isegi tõnutik, kuna tein
kaudu saia teada oma noolekõla mehe
aadressi, kes tuli USA-sse 1923a. ja kes oli
minu sponsoriks. Ma olen pettunud temast,
mul on raske seda seadida, et tean loetlenud
end võõrast sulgedega ehtide. Samuti olen
pettunud E. Härnerist, kellega ma olime sõbra-
likes vahelkorras, kuid kes millegipärast ei
saldet minu andmeid, vaid otsib andmeid
mujalt, kuigi tean teada, et mina olen
n.ä. nagu selle inimese tegevuse seel.

Aga eksi an juha meesugune!

Olen nüüd elanud siin Läänemaal
aasta ja kuus. Ousime siia lastele ja laste-
lastele lähemale. Vanem tütar elab perega
Hawaii's, töötab seal ühes suuremas haiglas
psühhiaatorina ja noorem tütar, ühine, teenib
Siinas, kes olime Educational Television Center

12.5. Pärnu maakonnas, et mitte rõhutada, laevade ja inimeste liikumise kohta. Pärnu linnas, et mitte rõhutada, laevade ja inimeste liikumise kohta. Pärnu linnas, et mitte rõhutada, laevade ja inimeste liikumise kohta.

prohveerimä? Linn, kus elame asub paadsaarel
31 miili San Francisco lõunapool. On üm-
marguselt 50.000 elanikuga väike, ilus
puhkus linn, kus lilled õitsevad üle aasta,
enamus puud on lehtedega talvel, magad
an vahelises, mõnikord tänaval an puisteed,
Linnas laulevad häärmised asina-
alt, elad nagu pargis. Temperatuur on
enam väheem ühtlase muutumisega. Aasta
ja tuu jaanuar an tavaliselt mõige
madalam temperatuur 30°F ja seda ainult
2 päeva jaanuaris. See muutub aasta jooksul,
olevades aasta ajgast 35°F - 60°F aastas.
Päevane temperatuur muutub 50°F kuni
70°F. Mõige külmem maa an jaanuar
ja mõige soojem august. Kõige augustil
an hakku 6 päeval temp. tõusnud 90°F.
Mõik see on sarnaselt, õhku an mure ja
puhkus, päike paistab ja alati an kerge tuul.
Täna veel need tagumad eest, mille te malle
suutsite. Olin sügavalt sügustatud merlespidu-
mise eest. Tuli meelde Teie mugav, kodune
mõtet, mis näib mõnikord mõtteid vahetama.
Ma palusin Teid teatada, kui palju tuleks
mul saata trükkimise kätt. Kuna Te ei
ole seda teinud, siis siin on sarnaselt teie
väikese summa peale, mis ehk pisut aitab kätte rida-
tusi.
Jätkan loomuliku tegevusega.
Teie Leo Ruutemäe.